

ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ БӨЛІМІ ҚАСЫМ АМАНЖОЛОВ
АТЫНДАҒЫ БММ КМҚК

КЕЛІСІЛДІ

«Қ.Аманжолов атындағы БММ» КМҚК

Қарағанды қ.

Әдістемелік кеңес

ӘК хаттамасы №

«17 сәуірі» 2025 жыл

БЕКІТЕМІН

«Қ.Аманжолов атындағы

БММ» КМҚК директоры

«17 сәуірі» 2025 жыл

**«ЭСТРАДАЛЫҚ ВОКАЛДЫ
ОҚЫТУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ»
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫСТАР**

Автор: Борашева Мөлдір Бауыржанқызы,
«эстрадалық вокал» сыныбының оқытушысы

Қарағанды 2025

КІРІСПЕ

Өзектілік

Эстрадалық вокалды оқыту қазіргі таңда музыка саласында ерекше орын алады. Бұл бағыт балалардың шығармашылық қабілетін дамытуға, сахна мәдениетін меңгеруге, көркемдік талғамын қалыптастыруға ықпал етеді. Эстрадалық вокалды меңгеру барысында психологиялық және педагогикалық қолдаудың маңызы зор, себебі дауысты дұрыс қалыптастырумен қатар, эмоционалдық жай-күйді басқару, өнер көрсетуге деген сенімділікті тәрбиелеу сынды маңызды мәселелер шешіледі. Сондықтан «Эстрадалық вокалды оқытудың психологиялық-педагогикалық аспектілері» жайлы әдістемелік ұсыныстарды дайындау – білім алушылардың кәсіби өсуіне және ұстаздардың оқыту тәжірибесін жетілдіруге септігін тигізеді.

Мақсаты

Осы әдістемелік ұсыныстар арқылы эстрадалық вокалды оқытудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып, оқушылардың вокалдық өнерін жан-жақты дамытуға ықпал ету. Бұл ретте дауысты дұрыс қалыптастыру ғана емес, сонымен қатар оқушылардың эмоционалдық жай-күйін басқара білуін, сахнада сенімді өнер көрсетуін, шығармашылық әлеуетін ашуды қамтамасыз ететін тиімді әдістер мен тәсілдерді ұсыну көзделеді.

Мақсатты топ (адресат)

Бұл әдістемелік ұсыныстар балалар музыка мектебінің эстрадалық вокал пәнінің оқытушыларына, қосымша білім беру ұйымдары мен өнер мектептерінің педагогтарына арналады. Құжат оқытудың заманауи тәсілдерін қолдану арқылы баланың вокалдық қабілетін дамытуды көздейді, сонымен қатар педагогтар үшін психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету жолдарын нақтылайды.

Мәселенің зерттелуі мен тәжірибелік маңызы

– Әдебиет көздеріне шолу.

Отандық және шетелдік тәжірибеде эстрадалық вокалға қатысты әдістемелік еңбектер оқушылардың дауыс ерекшеліктері мен жас ерекшелігін ескере отырып, оқыту үрдісін жүйелі ұйымдастыруға кеңес береді. Оқу материалын дұрыс тандау, музыкалық талғам қалыптастыру, сахна мәдениетін дамыту сынды тақырыптар көптеген зерттеу еңбектерінде қарастырылған.

– Практикалық тәжірибе.

Ұзақ жылдар бойы жинақталған практикалық жұмыс эстрадалық вокал сабағында психологиялық қолдаудың (сенім атмосферасы, эмоциялық еркіндік, дауыс жаттығуларының алуан түрі) аса маңызды екенін дәлелдейді. Оқушының қызығушылығы мен жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқыту нәтижелі болатыны байқалады.

Ұсынылатын көмектің сипаты

Бұл әдістемелік ұсыныстарда эстрадалық вокал пәнін оқыту барысында кездесетін негізгі қиындықтарды жеңуге көмектесетін тәсілдер мен әдістер жүйеленеді. Педагогтар оқушылардың жеке психологиялық сипаттамаларын ескеріп, дағды мен іскерлікті қалыптастыруда тиімді әдістемелік нұсқаулық алады.

НЕГІЗГІ ТЕЗИСТІ БАЙАНДАУ

Негізгі тезис

Эстрадалық вокалды оқытуда оқушының психологиялық ерекшеліктері мен педагогикалық қолдауды кешенді түрде ескеріп, білім беру үрдісін дұрыс ұйымдастырғанда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады.

Негізгі ұстанымдар

Психологиялық қолдаудың маңыздылығы

– Оқушының эмоционалдық жай-күйін тұрақтандыру, өзіне деген сенімді арттыру.

– Ата-ана, педагог және оқушы арасында қолайлы қарым-қатынас орнату.

– Оқушының жеке ерекшеліктерін (темперамент, мінез, қызығушылық) есепке алу.

Педагогикалық тәсілдердің көптүрлілігі

– Жас ерекшеліктерін және вокалдық дайындық деңгейін ескере отырып, оқыту әдістерін тандау.

– Сахналық шеберлікті дамыту үшін интерактивті жаттығуларды қолдану (рольдік ойындар, топтық шығармашылық жұмыс).

– Жаттығуларды іріктеу кезінде оқушылардың дауыс мүмкіндіктерін жетілдіру ғана емес, музыкалық талғамын қалыптастыру да назарда болу.

Практикалық бағытталған оқыту

– Қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді мақсаттарға негізделген жоспар құру.

– Сахна мәдениетін қалыптастыру үшін концерттік тәжірибе мен байқауларға қатыстыру.

– Сабақ барысында алған дағдыны іс жүзінде бекітіп отыру (әртүрлі репертуар орындау, вокалдық машықты жетілдіру).

Рефлексия мен түзетулер енгізу

– Әр сабақтың соңында оқытушы мен оқушы бірлесіп талдау жүргізу, жетістіктер мен қиындықтарды анықтау.

– Қажет болған жағдайда оқу бағдарламасына түзету енгізіп, оқушының даму қарқынына сәйкес жаңа әдістер қолдану.

– Педагогтің кәсіби шеберлігін арттыру үшін үздіксіз өзін-өзі жетілдіру (семинарлар, шеберлік сағаттары, әріптестермен тәжірибе алмасу).

Жоғарыда айтылған негізгі тезистің түпкі мәні – оқыту барысында оқушының психологиялық ерекшелігін ескеру мен дұрыс педагогикалық қолдау көрсету арқылы эстрадалық вокал өнерін сапалы меңгерту. Оқушылардың жеке қабілеттерін ашу, өз күшіне деген сенімді ояту және шығармашылық әлеуетін арттыру осы тұста басты назарда болады. Келесі бөлімдерде осы тәсілдерді нақтылап, әдістемелік нұсқаулар мен практикалық мысалдарды қарастырамыз.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТІҢ МАЗМҰНЫ МЕН ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР

Эстрадалық вокал сабағын ұйымдастыруда оқыту мазмұнын жүйелеу және оқушының жеке ерекшеліктеріне сай педагогикалық тәсілдерді қолдану маңызды. Төменде оқыту процесінің негізгі бағыттары мен ұйымдастыру тәсілдері баяндалады.

1. Сабақ мазмұнын жоспарлау

Эстрадалық вокалды оқытуда сабақтың мазмұнын дұрыс жоспарлау – білім беру үдерісінің тиімділігін арттырады. Әр сабақтың мақсаты нақты қойылып, оқушының вокалдық дамуына ықпал ететін практикалық жаттығулар мен репертуар тандалады.

– *Репертуар таңдау*: оқушының жас ерекшелігіне, вокалдық мүмкіндіктеріне және қызығушылығына сәйкес келетін әндерді іріктеу.

– *Жаттығулардың мазмұны*: дауыс диапазонын кеңейту, тыныс алу техникасын жақсарту, артикуляцияны жетілдіру және интонациялық дәлдікті дамыту.

– *Сабақ құрылымын құру*: вокалдық жаттығулар, репертуармен жұмыс, сахналық өнерді меңгеру.

2. Вокалдық жаттығуларды енгізу

Жаттығулар сабақтың маңызды бөлігі болып табылады және олар дауыс аппаратының дамуын, вокалдық техниканың жетілуін қамтамасыз етеді. Сабақтың басында орындалатын жаттығулар оқушының дауыс аппараты мен тыныс алу жүйесін дайындайды.

– *Тыныс алу жаттығулары*: диафрагмалық тыныс алуды дамытуға арналған әдістер.

– *Артикуляциялық жаттығулар*: дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс айтуға бағытталған жаттығулар.

– *Интонацияны дамыту*: музыкалық фразаларды нақты және дұрыс орындауға арналған жаттығулар.

3. Репертуармен жұмыс

Әндерді орындау оқушылардың шығармашылық қабілетін жетілдіріп, сахна мәдениетін меңгеруге ықпал етеді. Репертуармен жұмыс барысында оқушылар әннің мазмұнын түсініп, өз эмоцияларын жеткізуді үйренеді.

– *Ән мәтінін талдау*: шығарманың идеясын, тақырыбын және эмоциялық мазмұнын түсіну.

– *Әннің көркемдік мәнерін қалыптастыру*: динамика, тембр және ритм ерекшеліктерін қолдану.

– *Сахнада орындау машықтары*: аудиториямен байланыс орнату, сахнада өзін-өзі ұстау тәсілдері.

4. Сахналық мәдениетті қалыптастыру

Сахна өнері – эстрадалық вокалдың ажырамас бөлігі. Сабақ барысында оқушыларға сахнада өзін ұстау, эмоциялық еркіндік және көрерменмен қарым-қатынас жасау тәсілдері үйретіледі.

– *Сахналық қозғалыстарды меңгеру*: ән айту кезінде пластиканы дұрыс қолдану.

– *Эмоциялық еркіндік*: шығарманы орындау кезінде ішкі қысымнан арылу тәсілдері.

– *Сенімділікті арттыру*: сахнаға шығу алдындағы психологиялық дайындық жаттығулары.

5. Қорытынды және рефлексия

Сабақ соңында педагог оқушылармен бірлесе отырып, сабақтың нәтижелерін талдайды. Бұл тәсіл оқушылардың жетістіктерін атап өтіп, алдағы жұмысқа бағыт береді.

– Сабақтың негізгі жетістіктерін талдау.

– Кері байланыс арқылы оқушының ой-пікірін тыңдау.

– Келесі сабаққа дайындық бойынша нұсқаулар беру.

Бұл тарауда эстрадалық вокал сабақтарын ұйымдастырудың мазмұны мен әдістері жан-жақты қарастырылды. Келесі бөлімде практикалық мысалдар арқылы жоғарыда аталған әдістемелердің тиімділігін көрсетеміз.

ТИІМДІ ӘРЕКЕТ ТҮРЛЕРІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ҮЛГІЛІК НҰСҚАЛАРЫ

Эстрадалық вокалды оқытуда тиімді әрекет түрлерін ұйымдастыру оқушының вокалдық шеберлігін арттырумен қатар, олардың сахналық өнерге деген қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді. Бұл бөлімде практикалық жұмыс барысында қолдануға болатын кейбір үлгілі нұсқалар ұсынылады.

1. Вокалдық жаттығуларды қолдану

Мақсаты: Дауыс аппаратының мүмкіндіктерін жетілдіру және дауыс диапазонын кеңейту.

– *Дауыс қою жаттығулары:* Оқушыларға дауысты дыбыстарды созып айту арқылы дұрыс тыныс алуды және дыбысты тұрақтандыруды үйрету. Мысалы, [а], [о], [и] дыбыстарын әртүрлі биіктікте айту.

– *Артикуляциялық ойындар:* Сөздерді шапшаң және анық айтуға арналған шағын ойындар ұйымдастыру (мысалы, жаңылтпаштарды орындау).

– *Интонация жаттығулары:* Оқушыларға қарапайым әуендерді әртүрлі эмоционалдық реңктермен орындау ұсынылады.

2. Репертуармен жұмыс

Мақсаты: Әндерді орындау арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту.

– *Ән мәтінін талдау:* Оқушылармен бірге ән мәтінін оқып, оның негізгі ойын, идеясын талқылау. Бұл оларға әнге эмоционалдық тереңдік беруге көмектеседі.

– *Динамикамен жұмыс:* Әнді орындау барысында дыбыс күшін өзгерту арқылы көркемдік әсерді күшейтуге үйрету.

– *Топтық орындау:* Бір әнді бірнеше оқушы бірге орындап, ансамбльдік сезімді қалыптастыру.

3. Сахналық қойылымдар дайындау

Мақсаты: Оқушылардың сахналық мәдениетін қалыптастыру.

– *Сахналық қозғалыстар:* Әнді орындау кезінде қарапайым сахналық қозғалыстарды қосу арқылы көркемдік бейнені толықтыру.

– *Импровизация:* Оқушыларға ән айту кезінде өз еркінен сахналық әрекеттер қосуға мүмкіндік беру.

– *Костюм және реквизит:* Әннің мазмұнына сәйкес костюмдер мен реквизиттерді қолдану арқылы сахналық көріністі байыту.

4. Концерттік тәжірибе

Мақсаты: Оқушылардың сенімділігін арттыру және сахнадағы дағдыларын бекіту.

– *Кішкентай аудитория алдында өнер көрсету:* Алғашқы қадамдарды мектеп ішіндегі кішігірім аудитория алдында жасау.

– *Жылдық концерттер:* Жыл соңында ата-аналар мен қонақтарға арналған шығармашылық есеп беру концерті.

– *Байқауларға қатысу:* Оқушыларды жергілікті және халықаралық вокал байқауларына қатыстыру арқылы кәсіби тәжірибесін арттыру.

5. Шығармашылық шеберханалар

Мақсаты: Оқушылардың шығармашылық еркіндігін дамыту.

– *Әнді бірлесе құрастыру:* Топпен немесе жеке оқушылармен бірге жаңа ән мәтінін немесе әуенін ойлап табу.

– *Дыбыс жазу студиясында жұмыс:* Оқушыларға ән жазу процесін көрсету және өз дауыстарын жазу мүмкіндігін беру.

– *Кері байланыс шеңбері:* Сабақ соңында барлық оқушы өз ой-пікірлерін айтып, өздеріне ұнаған және қиындық тудырған нәрселерді талқылайды.

Бұл тарауда ұсынылған нұсқалар сабақ барысында қолдануға ыңғайлы және оқушылардың вокалдық, шығармашылық және сахналық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Келесі бөлімде ұсынылған әдістердің нәтижелері мен даму перспективаларын қарастырамыз.

ҰСЫНЫЛҒАН ӘДІСТЕРДІҢ НӘТИЖЕЛЕРІ ЖӘНЕ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Нәтижелердің сипаттамасы

Ұсынылған әдістерді қолдану нәтижесінде оқушылардың вокалдық және шығармашылық қабілеттері айтарлықтай дамиды. Сабақтар барысында артикуляцияның дұрыстығы, интонациялық дәлдік және дауыс аппаратының мүмкіндіктері жақсарады. Репертуармен жүйелі жұмыс жасау оқушылардың ән айту шеберлігін арттырып, эмоционалдық тереңдік пен сахналық бейнені толыққанды жеткізу қабілетін дамытады. Сахналық мәдениеттің қалыптасуы олардың сенімділігін арттырып, өнер көрсету барысында аудиториямен байланыс орнатуға көмектеседі.

Педагогикалық үдерістің тиімділігі

Әдістемелік ұсыныстарды қолдану педагогтарға оқу үдерісін жүйелі түрде ұйымдастыруға, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және заманауи педагогикалық тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Сабақтардың мазмұндық және құрылымдық жағының жетілдірілуі оқыту сапасын арттырып, оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін оятады.

Даму перспективалары

Ұсынылған әдістерді одан әрі жетілдіру үшін инновациялық технологияларды қолдану, заманауи музыкалық платформаларды пайдалану және оқытуда мультимедиялық ресурстарды енгізу ұсынылады. Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық әлеуетін толық ашу үшін халықаралық байқауларға қатысу, шеберлік сағаттарын ұйымдастыру және оқытушылардың кәсіби біліктілігін арттыру курстарын өткізу қажет.

Ұзақ мерзімді әсері

Эстрадалық вокал бойынша жүйелі және сапалы оқыту оқушылардың музыка саласында тұрақты қызығушылығын қалыптастырып қана қоймай, олардың тұлғалық және шығармашылық дамуына үлкен ықпал етеді. Бұл тәсілдер оқушылардың болашақ кәсіби өнер жолында табысты қадам жасауына негіз болады.

Осылайша, ұсынылған әдістемелік тәсілдер уақыт өте келе білім беру сапасын арттырып, эстрадалық вокал өнерін дамытуда маңызды құрал болмақ.

ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫСТАРДЫ ПРАКТИКАДА ҚОЛДАНУ ЖӨНІНДЕ АДРЕСАТҚА ҰСЫНЫСТАР

Ұсыныстарды енгізу үшін қажетті жағдайлар

Эстрадалық вокалды оқытуға арналған ұсыныстарды тиімді жүзеге асыру үшін бірнеше маңызды шарттарды орындау қажет.

– Біріншіден, педагогтың кәсіби деңгейі жеткілікті болуы керек: ол вокалдық техника мен сахналық өнерді терең меңгерген және психологиялық-педагогикалық әдістерді білетін маман болуы тиіс.

– Екіншіден, сабақтар заманауи жабдықтармен қамтамасыз етілуі қажет: сапалы дыбыс техникасы, интерактивті құралдар және репетициялық кеңістік.

– Үшіншіден, оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуы үшін сенімді әрі қолайлы психологиялық атмосфера құру қажет.

Нәтижелерді анықтау және талдау бойынша іс-шаралар

Әр кезеңнің нәтижелерін анықтау үшін тұрақты түрде кері байланыс алынып, оқу барысы талдануы тиіс. Сабақтар барысында оқушылардың вокалдық дағдыларын дамыту деңгейі, репертуарды меңгеру сапасы және сахналық өзін-өзі ұстау қабілеті бағаланады. Педагогтар күнделікті бақылау және жүйелі тестілеу арқылы оқушылардың жетістіктері мен қиындықтарын анықтап, оларды түзету үшін нақты шаралар қолдануы керек.

Жоспарлау және жұмысты түзету

Сабак жоспарын құру кезінде әр оқушының жеке ерекшеліктері мен даму қарқынын ескеру маңызды. Педагогтар жылдық жоспарларда нақты мақсаттар мен аралық кезеңдерді белгілеуі қажет. Қажет болған жағдайда, жоспарға өзгерістер енгізіп, оқушылардың даму деңгейіне сәйкес жаңа әдістер қолдануға болады. Бұл үдеріс оқытудың икемділігін қамтамасыз етеді және күтілетін нәтижелерге қол жеткізуді жеңілдетеді.

Мүмкін болатын қиындықтар және оларды алдын алу мен еңсеру жолдары

Ұсыныстарды енгізу барысында келесі қиындықтар туындауы мүмкін: оқушылардың өз-өзіне сенімсіздігі, мотивацияның төмендеуі және техникалық шектеулер. Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін психологиялық қолдау көрсету, оқушылардың жетістіктерін атап өту және оларды шығармашылық процесте белсенді қатысуға ынталандыру маңызды. Техникалық мәселелерді шешу үшін мектептің материалдық-техникалық базасын жаңарту және заманауи құралдарды пайдалану бойынша шаралар қабылдануы қажет.

ҚОРЫТЫНДЫ

Эстрадалық вокалды оқыту – оқушының шығармашылық қабілетін жан-жақты дамытуға, сахна мәдениетін меңгеруге және өзін-өзі көркемдік тұрғыдан көрсетуге бағытталған күрделі, бірақ өте маңызды үдеріс. Бұл әдістемелік ұсыныстарда педагогтардың эстрадалық вокал сабағын ұйымдастыру кезінде кездесетін негізгі қиындықтарды шешуге бағытталған тиімді әдістер мен тәсілдер ұсынылды.

Ұсынылған әдістемелер оқушылардың вокалдық шеберлігін дамытумен қатар, олардың эмоционалдық тұрақтылығын, сенімділігін және шығармашылық еркіндігін арттыруға көмектеседі. Сонымен бірге, сахналық өнерге деген қызығушылықты оятып, музыкалық талғамды қалыптастыруға ықпал етеді. Әрбір әдіс пен тәсіл нақты тәжірибеге негізделіп, педагогтардың кәсіби біліктілігін арттыруға және оқыту сапасын жақсартуға бағытталған.

Әдістемелік ұсыныстарды қолдану оқушылардың музыкаға деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың тұлғалық қасиеттерін дамытуға, сондай-ақ сахна өнеріне деген сүйіспеншілікті оятуға мүмкіндік береді. Бұл

ұсыныстарды жүйелі түрде жүзеге асыру арқылы білім беру сапасын жақсарту және эстрадалық вокал өнерінің дамуына үлкен үлес қосу мүмкіндігі артады.

Қорытындылай келе, ұсынылған тәсілдер мен әдістерді пайдалану эстрадалық вокал саласындағы білім беру үдерісін жаңа сапалы деңгейге көтереді. Бұл педагогтар мен оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға және болашаққа сенімді қадам жасауға жол ашады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ЖӘНЕ ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Абдығалиева, Ж. "Вокалдық өнерді оқыту әдістемесі" – Алматы: Білім, 2015.

Бұл еңбекте вокалдық өнерді оқытудың заманауи әдістері мен оқушылардың дауыстық мүмкіндіктерін дамыту жолдары қарастырылған.

2. Сейтказиева, А. "Музыкалық тәрбие және оның әдістемесі" – Нұр-Сұлтан: Ұлттық кітапхана, 2017.

Оқушыларға музыкалық тәрбие берудің психологиялық және педагогикалық аспектілері талданған.

3. Кемеров, С. "Педагогика эстрадного вокала" – Мәскеу: Музыка, 2013.

Эстрадалық вокал пәні бойынша педагогикалық тәсілдер мен әдістер сипатталған.

4. Бенуа, В. "Основы сценического мастерства для вокалистов" – Санкт-Петербург: Искусство, 2018.

Сахналық мәдениетті қалыптастыруға арналған практикалық ұсыныстар берілген.

5. Кузьмина, Е. "Техника дыхания в вокальном искусстве" – Мәскеу: Академия, 2016.

Бұл кітапта вокалдық тыныс алудың негіздері мен жаттығу әдістері баяндалады.

6. Брумфилд, А. "Методы обучения эстраднему вокалу" – Лондон: Routledge, 2019.

Халықаралық тәжірибеге негізделген эстрадалық вокалды оқыту әдістемелері.

7. Назарбаева, С. "Музыка – өнердің рухани негізі" – Алматы: Өнер, 2020.

Музыкалық тәрбиенің ұлттық ерекшеліктері мен оқытудағы рөлі қарастырылған.

8. Гнесина, М. "Работа с голосом: методы и приемы" – Мәскеу: Наука, 2012.

Әншілердің дауыс аппаратын дамытуға арналған әдістемелік құрал.

9. Психология және педагогика бойынша мақалалар жинағы – "Эстрадалық вокалды оқытудың психологиялық негіздері" – Алматы: Білім баспасы, 2021.

Ұсынылатын қосымша әдебиеттер:

– Князева, Т. "Современные технологии музыкального обучения" – Мәскеу: Логос, 2015.

– Ким, В. "Детский вокал: основы и методика преподавания" – Казан: Татмуз, 2018.